

วิเคราะห์แบบเรียนภาษาไทย อักษรนิติ

An Analysis of Thai Textbook Aksonnit

สมศักดิ์ พันธุ์ศิริ / Somsak Phansiri

---

*Thai Language Program, Faculty of Humanities and Social Sciences
Buriram Rajabhat University
Buri Ram 31000, Thailand
Email: Somsak.ps@bru.ac.th*

Received: July 10, 2019
Revised: August 15, 2019
Accepted: August 15, 2019

Abstract

Aksonnit was a textbook on Thai language composed to meet the needs of the learners in religious circles who needed to know Thai alphabet before study Buddhism, and most learners were Buddhist ascetics and secular students. Therefore, it was not widespread, and few people were able to recognize it. Aksonnit was written by Phra Amaraphirakkhit, a Buddhist scholar in the reign of King Rama IV; the author has compiled the content and arranged the text in the style of Jindamani. The content presented in this textbook was derived from that of Jindamani to make it easier to remember, including letter classification, consonant classification, vowels, letter classification according to the middle and high tones, marks used for the letters and their usage, conjugation of letters of middle and high tone, conjugation of dead letters, conjugation of words with 'ho' leading letter and cluster consonants, character of dead letters, conjugation of words with rising and falling tone letters, usage of three 'so' letters, letters used with language,

consonant clusters, final letters used in the prototype of kok, koŋ, kot, kon, kop, and kom, and letters represented final letters, 6 types of words, homophones, synonyms, placement of consonants and vowels and combination of letters, letters used place of numbers and numbers used in place of letters.

Keywords: Thai Textbook, Aksonnit, Phra Amaraphirakkhit

บทคัดย่อ

อักษรนิติเป็นแบบเรียนภาษาไทยที่แต่งขึ้นเพื่อสนองความต้องการของผู้เรียนในวงการศาสนาที่ต้องการเรียนรู้อักษรไทยก่อนเรียนพระปริยัติธรรม ส่วนใหญ่ผู้เรียนจะเป็นบรรพชิตและฆราวาสบางกลุ่มที่อยู่ในวัด จึงไม่เป็นที่แพร่หลายในวงกว้าง ซึ่งน้อยคนจะรู้จักหนังสือแบบเรียนเล่มนี้ อักษรนิติแต่งโดยพระอมรารักษ์ชิต นักปราชญ์ทางพุทธศาสนา ในสมัยรัชกาลที่ 4 ผู้แต่งได้เรียบเรียงเนื้อหาและวิธีการนำเสนอตามแบบฉบับของจินตามณี เนื้อหาที่นำเสนอในแบบเรียนท่านสรุปย่อจากจินตามณีเพื่อให้ง่ายแก่การจดจำ ได้แก่ การจำแนกอักษร การจำแนกพยัญชนะและสระ การจำแนกอักษรตามเสียงกลางเสียงสูง เครื่องหมายที่ใช้กับอักษรและวิธีการใช้ การผันอักษรกลางและอักษรสูง ลักษณะคำตาย การผันอักษร ห นำ และ อักษรควบ ลักษณะคำตาย คำที่ผันด้วยไม้ตรี จัตวา การใช้ อักษร 3 ตัว คือ ศ ช ส อักษรที่ใช้ในภาษา ตัวสะกดในแม่ กก กง กต กน กบ กม และ ตัวอักษรที่ใช้แทน ชนิดของคำ 6 ชนิด คำพ้องเสียง คำพ้องความหมาย การวางตำแหน่ง พยัญชนะสระ และการประสมอักษร อักษรแทนตัวเลข และตัวเลขแทนอักษร

คำสำคัญ: แบบเรียนภาษาไทย, อักษรนิติ, พระอมรารักษ์ชิต

บทนำ

การศึกษาของไทยในสมัยก่อนเริ่มต้นจากสมัยสุโขทัยเป็นราชธานีจนถึงสมัยกรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานี จัดขึ้นที่บ้าน วัด และ วัง ที่บ้าน บิดามารดาจะเป็นผู้ให้ความรู้แก่บุตรธิดา ที่วัดพระภิกษุผู้คงแก่เรียนเป็นผู้ให้ความรู้แก่ภิกษุสามเณรและฆราวาสทั่วไป

ส่วนที่วัง ราชบัณฑิต ในราชสำนักของพระมหากษัตริย์ จะเป็นผู้ให้ความรู้แก่ พระราชโอรส พระราชธิดา และ บุตรของขุนนาง ส่วนแบบเรียนในสมัยสุโขทัยยังไม่มีปรากฏว่าใช้แบบเรียนเล่มไหนเนื่องจากเพิ่งจะประดิษฐ์อักษรไทยขึ้นใช้ในภาษา แต่ในสมัยกรุงศรีอยุธยาพบว่า พระโหราธิบดี ได้แต่ง จินตามณี ใช้เป็นแบบเรียนจบจนสิ้นยุคสมัย ต่อมาในสมัยกรุงธนบุรีและสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นก่อนยุคการปฏิรูปการจัดการศึกษาของไทยในสมัยรัชกาลที่ 5 รูปแบบการจัดการศึกษายังคงเป็นเหมือนเดิม คือ บ้าน วัด วัง ส่วนแบบเรียนพบว่ามีหลายเล่ม ได้แก่ ประถม ก กา ประถม ก กา หัดอ่าน หรือ มณีจินดา ไม่ทราบนามผู้แต่ง ประถมมาลา แต่งโดยพระเทพโมฬี (ผึ้ง) และ จินตามณี ที่แต่งใหม่โดย กรมหลวงวงศาธิราชสนิท ในสมัยรัชกาลที่ 3 ในสมัยรัชกาลที่ 4 พบว่า มีแบบเรียนเล่มหนึ่งที่แต่งในสมัยนี้ คือ อักษรนิติ ที่แต่งโดยพระอมรรักษ์ขิต (เกิด) จากการสำรวจเบื้องต้น พบว่าหนังสือ จินตามณี ประถม ก กา และ ประถม มาลา มีผู้ศึกษาวิเคราะห์ในบางส่วนแล้ว

อย่างไรก็ตาม แบบเรียนหนังสือไทยที่ชื่อว่า อักษรนิติ เล่มนี้ยังไม่มีการศึกษาในรายละเอียดของเนื้อหาแก่นักกวันการศึกษาของนิยะดา เหล่าสุนทร (Laosunthon, 2009) ดังนั้น บทความนี้จึงมุ่งวิเคราะห์เนื้อหาและการนำเสนอเนื้อหาในแบบเรียนภาษาไทยอักษรนิติ เพื่อให้เข้าใจพัฒนาการของแบบเรียนไทยในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นเป็นอย่างไรและมีอิทธิพลที่มีต่อแบบเรียนภาษาไทยยุคหลัง เช่น แบบสอนหนังสือไทยของพระยาศรีสุนทรโวหาร (น้อย อาจารยางกูร)

ผู้แต่งอักษรนิติ

เกี่ยวกับผู้แต่งอักษรนิติ พบว่าผู้แต่งกล่าวชื่อตนเองไว้ในตอนท้ายของอักษรนิติว่า “เราอมรเชื้อบรรพชิต รั้งอักษรนิติ์ หนึ่งนี้” (Phra Amaraphirakkhit, 1942:56) จากข้อความนี้ ทำให้ทราบว่า ผู้แต่งมีนามว่าพระอมรรักษ์ขิต พระภิกษุท่านนี้มีนามเดิมว่า เกิด ฉายาว่า อมโร ภูมิลำเนาเดิมอยู่บางช้าง จังหวัดสมุทรสาคร ท่านเป็นพระปลัดของพระญาณรักขิต (สุข) เจ้าอาวาสรูปที่ 1 ของวัดบรมนิวาส ท่านเป็นเจ้าอาวาสวัดบรมนิวาส รูปที่ 2 ต่อจากพระญาณรักขิต และท่านยังเป็นพระศิษย์หลวงรูปหนึ่งในจำนวน 48 รูป ของ พระวชิรญาณเถระ หรือ พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 4 เมื่อยังทรงผนวชอยู่พระอมรรักษ์ขิตได้เล่าเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีจนสอบไล่ได้เป็นเปรียญธรรม 9 ประโยค (Fine Arts Department, 1942), พระอมรรักษ์ขิตเคยรับหน้าที่สำคัญเป็นสมณทูตออกไปประเทศศรีลังกาถึง 2 ครั้ง ท่านได้แต่งหนังสือ

ต่าง ๆ เกี่ยวกับพระพุทธศาสนาไว้หลายเล่ม เช่น สัตตบัพพบุพพิลลิกา ตำราเกี่ยวกับสิกขา
เจ็ดเบื้องต้น บุปพิลลิกขวรรณาดำราอธิบายบุพพิลลิกา ธรรมรัตนกลา หนังสืออธิบายธรรม
อักษรนิติ แบบเรียนหนังสือไทย ปทมาลา ตำราไวยากรณ์บาลี ปदनธรรม หนังสืออธิบาย
สุภาชิต และ สมณสาส์นถึงสมเด็จพระสุคนธาธิบดีประเทศกัมพูชาแต่งเป็นภาษาบาลี พระ
อมราภีรักขิต ถึงแก่มรณภาพ ในรัชกาลที่ 5 (Fine Arts Department, 1942)

การนำเสนอเนื้อหาในอักษรนิติ

อักษรนิติแต่งเป็นร้อยแก้วเกือบทั้งหมดมีการใช้โคลงสรุปเนื้อหาในบางแห่ง เนื้อหา
ในหนังสือเรียนภาษาไทยอักษรนิติเล่มนี้ไม่มีการจัดหมวดหมู่ที่ชัดเจนเพียงแต่บอกว่า แบ่ง
ออกเป็นสองตอน ตอนแรกเรียกว่า แม่ตัน (Phra Amaraphirakkhit, 1942: 1-18) ว่าด้วย
เรื่องการจำแนกอักษรจนถึงตัวอย่างคำที่ใช้ ศ ษ ส ส่วนตอนที่สอง เรียกว่า แม่สอง เริ่มจาก
อักษรที่ใช้ในภาษาต่าง ๆ ไปจนจบเรื่อง (Phra Amaraphirakkhit, 1942: 19-55) จากการ
ศึกษาพบว่า ส่วนใหญ่ดำเนินตามแนวทางของจินตามณี ซึ่งสามารถจัดเป็นหมวดหมู่ได้ ดังนี้
การจำแนกอักษร การจำแนกอักษรตามเสียง เครื่องหมายที่ใช้กำกับอักษร การผันอักษร
กลาง อักษรสูง คำที่ใช้ไม่มลายและไม่ม้วน อักษรพิเศษ ฤ ฎ ฏ คำที่ใช้ ศ ษ ส ลักษณะ
คำตาย การผันคำที่ใช้ไม้ตรีไม้จัตวา คำที่มี ห นำ อักษรควบ อักษรที่ใช้ในภาษาต่าง ๆ คำ
สะกดในแม่ต่าง ๆ ชนิดของคำ คำหลายความหมาย คำพ้องเสียง คำพ้องความหมาย คำที่
ใช้ในกวีโวหาร การวางตำแหน่งพยัญชนะและสระ การประสมอักษร อักษรเลข

การจำแนกอักษร

อักษรนิติได้แบ่งอักษรที่ใช้ในภาษาไทยเป็น 64 ตัว ดังต่อไปนี้

อ อ ำ ิ ี ึ ุ ฤ ฎ ฏ ฦ ใ ใ ใ ใ ใ ำ ก ข ฃ ค ฅ ฆ ง จ ฉ ช ซ ฌ ญ ฎ ฏ
ฐ ฑ ฒ ด ต ถ ท ธ น บ ป ผ ฝ พ ฟ ภ ม ย ร ล ว ศ ษ ส ห ฬ อ ฮ เรียกว่า อักษร

อักษร 20 ตัว คือ อ อ ำ ิ ี ึ ุ ฤ ฎ ฏ ฦ ใ ใ ใ ใ ใ ำ ะ เรียกว่า สระ

อักษร 13 ตัวนี้ คือ อ ำ ิ ึ ุ ฤ ฎ ฏ ฦ ใ ใ ใ ใ ำ เรียกว่า ตรีษะ สระเสียงยาว

อักษร 7 ตัวนี้ คือ อ ิ ึ ุ ฤ ฎ ฏ เรียกว่า ตรีษะ สระเสียงสั้น

อักษร 44 ตัวนี้ คือ ก ข ฃ ค ฅ ฆ ง จ ฉ ช ซ ฌ ญ ฎ ฏ ฐ ฑ ฒ น ด ต ถ ท ธ น บ
ป ผ ฝ พ ฟ ภ ม ย ร ล ว ศ ษ ส ห ฬ อ ฮ เรียกว่า พยัญชนะ

เมื่อนำพยัญชนะไปประสม จึงเรียกว่า อักษร พยัญชนะไม่สามารถอ่านตามลำพังได้ พยัญชนะจะต้องอาศัยสระ จึงอ่านออกเสียงได้ ส่วน สระ 2 ตัวคือ ไ เรียกว่า ไ้ม้ลาย และ ใ เรียกว่า ไ้ม้วัน ทั้งสระไ้ม้ลาย และ ไ้ม้วัน เวลาอ่านให้อ่านออกเสียงเป็นเสียงเดียวกัน ดังนั้นในทฤษฎีของผู้แต่งอักษรนิติ สระว่าโดยรูปจะมี 20 รูป แต่ว่าโดยเสียงแล้ว จะมี 19 เสียงเท่านั้นเอง (Phra Amaraphirakkhit, 1942:1) นำสังเกตว่า ในแบบเรียน อักษรนิติ และแบบเรียนโบราณอื่น ๆ ของไทย เช่น จินตามณิ ประถม ก กา ประถมมาลา สระในภาษาไทยจะขึ้นต้นด้วย สระ อ และลงท้ายด้วยเสียง อะ ซึ่งผิดกับแบบเรียนในปัจจุบัน หรือตามแบบภาษาบาลีสันสกฤตที่เริ่มจาก สระ อะ

การแบ่งพยัญชนะ

อักษรนิติ แบ่งพยัญชนะออกเป็น ตอน ๆ ตามฐานที่เกิดของอักษร โดยเรียกชื่อว่า ตอนกอ ตอนจอ ตอนฎอ ตอนดอ ตอนบอ ตามอักษรตัวต้น และ ตอนปลาย ดังนี้

พยัญชนะ 7 ตัว คือ ก ข ฃ ค ฅ ง เรียกว่า ตอนกอ

พยัญชนะ 6 ตัว คือ จ ฉ ช ซ ฌ ญ เรียกว่า ตอนจอ

พยัญชนะ 6 ตัว คือ ฎ ฏ ฐ ฑ ฒ ณ เรียกว่า ตอนฎอ

พยัญชนะ 6 ตัว คือ ด ต ถ ท ธ น เรียกว่า ตอนดอ

พยัญชนะ 8 ตัว คือ บ ป ผ ฝ พ ฟ ภ ม เรียกว่า ตอนบอ

พยัญชนะ 11 ตัว คือ ย ร ล ว ศ ษ ส ห พ อ ฮ เรียกว่า ตอนปลาย

จะเห็นได้ว่า การจำแนกอักษรออกเป็นเป็นตอนๆ แบบนี้ ตรงกับการจำแนก พยัญชนะตามแบบอย่างของไวยากรณ์ภาษาบาลีและสันสกฤต ที่จำแนกอักษรออกเป็นวรรค 5 วรรค และอวรรค 1 วรรค

การแบ่งพยัญชนะตามเสียง

นอกจากการจำแนกอักษรออกเป็นตอน ๆ แล้ว อักษรนิติ ยังมีการแบ่งอักษร อีกรูปแบบหนึ่ง คือ การจำแนกอักษรตามเสียง ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ข ฃ	ฉ	ฐ	ถ	ผ ฝ	ศ ษ ส ห
ก ค ฅ ฆ ง	จ ช ซ ฌ ญ	ฎ ฏ ฐ ฑ ฒ ณ	ด ต ถ ท ธ น	บ ป ผ ฝ ภ ม	ย ร ล ว พ อ ฮ

สัณฐาน	สัญลักษณ์	ชื่อเรียก
สัณฐานเหมือน ไม้ค้อน	'	เอก
สัณฐานเหมือน ขอ	๒	โท
สัณฐานเหมือน เลขเจ็ด	๓	ตรี
สัณฐานเหมือน ตีนกา	๔	จัตวา
สัณฐานเหมือน เลขแปด	๕	ตายุคู้
สัณฐานเหมือน หางรอก	๖	ทัณฑฆาฏ
สัณฐานเหมือน หางกั้งหัน	๗	หันอากาศ
สัณฐานเหมือน ไข่	๐	ฟองดัลนธ์
สัณฐานเหมือน หยอดน้ำ	๑	นฤคหิต
สัณฐานเหมือน ฟันหนู	"	ฝนทอง
สัณฐานเหมือน นมนางทั้งคู่	๘	วิสันชนี
สัณฐานเหมือน ตานกแก้ว	๙	ฟองมณฑ
สัณฐานเหมือน มุตรวัว	๑๐	โคมุตร

ครั้งที่สองอักษรนี้ได้กล่าวถึงเครื่องหมายเพิ่มเติมจากที่แสดงไว้ข้างต้น พร้อมอธิบายเพิ่มเติมวิธีการใช้ไว้ ดังนี้

เครื่องหมาย	ลักษณะการใช้	ตัวอย่างคำในประโยค
1) ไม้ตายคู้	ใช้เพื่อทำให้คำที่ออกเสียงยาว เป็นเสียงสั้น	เป็นตาย แลเห็น เวลาเย็น แก๊งฟั้งเรือ ลูกเล็กเด็กน้อย สมเด็จ เห็นโคน กิติ
2) ไม้ทัณฑฆาฏ	ใช้ฆ่าอักษรไม่อ่านออกเสียง	บาญชีย์ อาทิตย์ จันทร์ วันเสาร์ แก่นจันทน์ สัตย์ธรรม ยักษ์ เผ่าพันธุ์
3) ไม้หันอากาศ	ใช้ปักบนหลังแม่ กก กง กต กน กบ กม เกอย	กัก กัง กัด กัน กับ กัม กัย
4) ฟองดัลนธ์	ใช้แทนตัว งอ ในแม่เกอย	กู่ ขู่ ชู่ นู๋

5) นฤคหิต	ใช้แทนอักษร งอ มอ อยู่บนพิน ใช้แทนอักษร งอ ใช้ในภาษาบาลี ใช้แทนอักษร มอ ใช้วางอยู่บนพิน	1) สิทธิ์ พุทธิ์ สรรณิ์ 2) สมเดจ ชมชื่น กัม ชัม อัม 3) กี้ กีก กิ่ง กืด กีน กีบ กีย
6) ฝนทอง	ใช้อยู่บนพิน	กี้ กีก เกือก เกิก กิ่ง เกือง เกิง กืด เกือด เกิด กีน เกือน เก็น กีบ เกือบ เก็บ กีม เกือม เก้ม กีย เกือย เกือ เกือยะ เกือ
7) วิสันชนี	ใช้ประจำตาย และที่สุตคำปลายบันทัด	กะ เกียะ เกือะ เกอะ กัวะ เกะ แกะ โกะ เกาะ
8) ฟองมณฑ์	ใช้ต่างต้นบทแทนคั่น	๑ ฯ
9) โคมูตร	ใช้สุตสิ้นบท	๓ ฯ

ข้อสังเกต

ในหนังสือเก่าใช้ตัวสะกดสองตัวแทน ไม้หันอากาศตัวหนึ่ง ตัวอย่างเช่น กกก (กัก) กงก (กังก) กคค (กัคค) กนน (กั่น) กบบ (กับบ) กम्म (กัम्म) กยย (กัยัย) (Phra Amaraphirakkhit, 1942: 2-3)

การผันอักษรสูง

อักษรนิติ กล่าวถึงการผันอักษรสูงไว้ว่า อักษรสูง จำนวน 11 ตัว คือ ข ช ฌ ฐ ฎ ฬ ฝ ศ ขย สห มีวิธีการผันอักษรดังนี้ เวลาอ่านให้อ่านสูงขึ้นแล้วลดลงตามไม้เอกไม้โท เหมือนหางโค ตัวอย่างต่อไปนี้

ข   ขา   ขี
          ขุ   ข่า   ขี้
          ขूं   ข้ำ   ขี้

ตัวอย่างคำไทยที่มีใช้ในภาษาได้แก่ คำว่า ขอทาน /ขอ/ ข้อไม้ข้อมือ / ขาแข้ง /

ซ้ำซิง/ ซ้ำพเจ้า

ซง ซ้ง ซาง
ซ่ง ซั้ง ซ่าง
ซั้ง ซัั้ง ซ้าง

ตัวอย่างคำไทย ที่มีใช้ ได้แก่ คำว่า หยอดไซ่ซาง /ดาวซ่าง /ลิงซ่าง

ซน ซม ซ้ม
ซ่น ซม่ม ซั้ม
ซัน ซั้ม ซั้ม

ตัวอย่างคำไทย ที่มีใช้ในภาษา ได้แก่ คำว่า ซนนก/ ซันเหลว / ซั้ม / ซั้มมีด

ซาย เซอ ซัว
ซ่าย เซ่อ ซั้ว
ซ่าย เซ้อ ซั้ว

ตัวอย่างคำไทยที่มีใช้ในภาษา ได้แก่ คำว่า ค้าซาย / ซ่ายดักนก / ซ้ายรบศึก

การผันอักษรกลาง

อักษรนิติกกล่าวถึงการผันอักษรกลางไว้ว่า อักษรกลาง จำนวน 9 ตัว คือ ก จ ฎ ฏ ด ต บ ป อ มีวิธีผันอักษรดังนี้ คำต้นเวลาอ่านให้อ่านเป็นเสียงกลาง แล้วอ่านสูงขึ้นไปตามไม้เอกและทึ่มลงไปตามไม้โท เหมือนรูปจั่ว ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ก ก่า กี้
ก กั ก่า ก้า กี้ กั

ตัวอย่างคำไทยที่มีใช้ ได้แก่ คำว่า กอไม้ / กออย่า / ก่ออิฐ ก่อความ / ไก่ก้อ
พูดก้อ

เก่า ก่ง กั๊ง
เกา เก้า กง กั๊ง กั๊ง กั๊ง

ตัวอย่างคำไทยที่มีใช้ในภาษา ได้แก่ คำว่า กั๊ง / กั๊งกั๊ง

ลงไปตามไม้เอก ไม้โท เหมือนหางโค ดังตัวอย่างต่อไปนี้

หง	ห้ง	หงน
ห่ง	ห้ง	ห้งน
ห้ง	ห้ง	ห้งน

คำไทยที่ใช้เป็นตัวอย่างในภาษา ได้แก่ คำว่า ทำห้งนห้ง / ห้ง / เสียงห้ง ๆ / ระห้งเสียงห้ง / ห้งคู้กับแร่

การผันอักษรที่ควบ

นอกจากอักษรนำแล้วอักษรนิติ กล่าวถึงอักษรควบ โดยจำแนกอักษรควบ ออกเป็น 4 กลุ่ม ได้แก่

กลุ่ม 1 ได้แก่ กร ขร ขร คร ตร จร ฉร ชร ฉร ตร ถร ทร ธร พร ปร ผร ฝร พร พร ภร สร ศร ชร

กลุ่ม 2 ได้แก่ กล ชล คล คล ฆล ฉล ชล ถล ทล ปล ผล ฝล พล

กลุ่ม 3 ได้แก่ สง สญ สณ สน สม สย สล สว สร สฬ

กลุ่ม 4 ได้แก่ กว ขว คว ฉว ถว ผว

อักษรควบเหล่านี้เวลาอ่านออกเสียงก็ให้อ่านเป็นเสียงหนักเสียงเบาไปตาม อักษรตัวต้นนั้น เหมือนกับ รูปจั่ว หางโค เดียวกันดังตัวอย่างต่อไปนี้

การแจกรูป กร ดังรูปจั่ว ดังตัวอย่าง

กร	กร	กร	กร	กร	กร
กร	กร	กร	กร	กร	กร

อักษรควบดังต่อไปนี้ คือ จร ตร พร ก็ให้แจกเหมือนกันกับอักษรควบข้างต้น การแจกรูป ขร ดังตัวหางโค ดังตัวอย่าง

ขร	ขร	ขร
ขร	ขร	ขร
ขร	ขร	ขร

อักษรควบดังต่อไปนี้ คือ ฉร ถร ผร ฝร สร ให้แจกเหมือนกันกับอักษรควบข้างต้น การแจกรูป คร ดัง เดียวกัน ดังตัวอย่าง

	ครั้	ครั้	ครั้ม
คร	ครง		ครม
ครั		ครั้	ครั้ม

อักษรควบดังต่อไปนี้ คือ ขร ทร พร ฟร ให้แจกเหมือนกับอักษรควบข้างบน
การแจกรูป กว ขว คว ดังตัวอย่าง

	กว	ขว		คว
กว	กวิ	ขวิ	คว	
		ขวิ	คว	

อักษรควบดังต่อไปนี้ คือ ฉว ถว ผว สว ให้แจกเหมือนกับอักษรควบข้างบน

อักษรที่เป็นคำตาย

อักษรนิติ กล่าวถึงคำลักษณะคำตายไว้ว่า คำตายเป็นคำที่ผันด้วยไม้เอกไม้โท
ไม่ได้ คำที่อยู่ในข่ายที่จะเป็นคำตาย จะมีลักษณะดังนี้

- 1) คำที่อยู่ในแม่ ก กา มี 4 คำ ได้แก่ กิ กิ กุ กะ
- 2) คำที่อยู่ในแม่เกอย มี 8 คำ ได้แก่ เกียะ เกือะ เกอะ กัวะ เกะ เกะ โกะ เกาะ
- 3) คำที่อยู่ในแม่ ก กด กบ เช่น คำว่า ขาก ชก ชัก ขาก / ถดถอย ทดแทน ผด
แดด พดเบ็ด / ขบกัด คบเพื่อ ดงฉับ กำขับ ทบหัก พับผ้า
- 4) คำเหล่านี้ คือ อุส่าห์ เสน่ห์ ราหู สนเทห์ ไมตรี ประมาณ เป็นคำยืมจากภาษา
บาลี เวลาเขียนอย่าใส่ไม้เอกและไม้โท แต่เวลาอ่านให้อ่านเหมือนมีตัว ห นำ
- 5) คำเหล่านี้ คือ ประโยค ประโยชน์ ประมาท ศักราษ กิเลส อภิระยศ ประรุธ
เป็นคำยืมจากภาษาบาลี อย่าใส่ หอ นำหน้าแต่เวลาอ่านให้อ่านเหมือนมีตัว ห นำ

คำที่ผันด้วยไม้ตรีและจัตวา

อักษรนิติ กล่าวถึงคำที่ผันด้วยไม้ตรีและไม้จัตวา ดังนี้

- 1) อักษรกลางทั้ง 9 ตัวนี้ คือ ก จ ฎ ต ต บ ป อ ถ้าใส่ไม้ตรี เวลาอ่านให้อ่าน
เสียงสูงเสมอกับอักษร 4 ตัวนี้คือค ข ท พ ที่ใส่ไม้โทเท่ากับแต่ถ้าใส่ไม้จัตวา เวลาอ่านให้อ่าน
เสียงสูงเสมอกับอักษร 8 ตัว นี้ คือ ข ฉ ฐ ถ ผ ฝ ส ห ดังตัวอย่างต่อไปนี้

	ก		จ		อ	
	ก	ก	จ	จ	อ	อ
	ก	ก	จ	จ	อ	อ

2) ตัวอย่างของคำที่ใส่ไม้ตรีในภาษาไทยมีที่ใช้น้อย ในคำที่มาจากภาษาอื่นมีใช้อยู่บ้าง แต่ในคำตาย พบว่ามีที่ใช้อยู่ในภาษาไทยบ้าง ได้แก่ คำว่า สามก๊ก / ก๊ักเล่นถั่ว / น้ำไหลใจก็ / ไกร้องอ๊อ๊ก ส่วนคำที่ที่ใส่ไม้จัตวาที่มีใช้อยู่ในภาษาไทยที่พบเห็น ได้แก่ คำว่า เก่ง ก่า / นำจ้อ/ นำจิว/ เตี้ยนี้/ ตีตัว /ไม้ไตรน/ นกบินปรอ

3) อักษรอื่นนอกจากอักษรกลางทั้ง 9 ตัวนี้ มีเสียงตรีและเสียงจัตวา โดยตัวของมันเอง เวลาอ่านให้อ่านเป็นเสียงตรีและเสียงจัตวา ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ค	ข	ช	ค	ข		ง	ห	ง	ห
					ค				

(Phra Amaraphirakkhit, 1942: 10-12)

สระพิเศษ 4 ตัว

อักษรนิติกกล่าวถึงสระพิเศษ 4 ตัว คือ ฤ ฤ ฤ ฤ โดยกล่าวว่า เป็นสระที่นำมาจากคำในภาษาสันสกฤต แต่ในภาษาไทยแท้ผู้ใช้อาจจะใช้หรือไม่ใช้ก็ได้ขึ้นอยู่กับความชอบใจ ถ้าผู้ใช้ชอบที่จะใช้สระ 4 ตัวนี้ คือ ฤ ฤ ฤ ฤ ก็ให้ใช้ อักษร ฤ ฤ ฤ ฤ แต่ถ้าหากว่าชอบที่จะใช้สระ 4 ตัวนี้ คือ ี ี ี ี ก็ให้ใช้ ี ี ี ี ในอักษรนิติ ผู้แต่งแนะนำหลักการแผลงคำบาลีเป็นคำสันสกฤต ไว้พอสังเขปดังนี้ คำว่า อิทธิ ในภาษาบาลี แผลงเป็น ฤทธิ ในภาษาสันสกฤต คำว่า อีสึ ในภาษาบาลี แผลงเป็น ฤษี ในภาษาสันสกฤต คำว่า อุตฺ ในภาษาบาลี แผลงเป็น ฤดู ในภาษาสันสกฤต แต่สระ ฤ ฤ ทั้ง 2 ตัวนี้ มีในคำยืมภาษาสันสกฤตที่นำมาใช้ในภาษาไทยไม่ปรากฏว่ามีที่ใช้ แต่ในสันสกฤตแท้มีอยู่หนึ่งคำ ได้แก่ คำว่า กฤษัฒ

คำใช้ไม้ม้วนและไม้มลาย

อักษรนิติกกล่าวถึงคำที่ใช้ไม้ม้วนที่ปรากฏในภาษาไทยว่ามีอยู่ 20 คำ ได้แก่ คำว่า ฝៃ / ใจ / ไคร / ไคร / ให้ / ไหล / ไน / ไหม / ไส / ไหญ / ไต้ / ได / ไซ / ไช / ใบ / ไย / ไกล / ไส / ไฝ / ไบ ผู้แต่งได้อธิบายสรุปเป็นโคลงเพื่อให้ผู้เรียนจดจำได้สะดวก ดังนี้

ใฝ่ใจใครใครให้ ไหลหลง
 ในใหม่ใสใหญ่ยง ต่ำได้
 ไต่ใช้ไซ้ใบง ยัยัด
 ไกลใส่สไฟ้ใบ สิบม้วนสองหน

ส่วนคำที่ใช้ไม่มลาย ได้แก่ คำว่า เป็นใฝ่ / ปังใจย / จะใจ / ตะไคน้ำ / ร้องให้ / น้ำไหล / วิโนย / หุกโน / โฉน / สาคอ / โถยธรรม / ไต้ไฟ / บันโด / มีไชย / ตรโบ / ไยจิ่ง / อยู่ไกล / ไส้ฟุง / โรคโยย / เล่นไฟ / ทำปากไปๆ / ไอจาม จะสังเกตได้ว่า ผู้แต่งอักษรนิติ ไม่ได้จำกัดจำนวนคำที่ใช้ไม่มลายไว้ว่ามีจำนวนเท่าไรเหมือนอย่างไม่มีวน เนื่องจากว่า คำที่ใช้ไม่มลายนั้น มีจำนวนมากกว่าคำที่ใช้ไม่มีวนผู้แต่งจึงยกตัวอย่างพอสังเขปเท่านั้น (Phra Amaraphirakkhit, 1942: 14)

ตัวอย่างคำที่ใช้ ศ คอ

อักษรนิติยกตัวอย่างคำไทยที่บังคับให้ใช้ ตัว ศ คอ (เขียนเหมือน ตัว คอ มีขีดคั่น) ดังนี้ อาไศรย สารทูล ศรีทธา ปศุ สาขา โศก ศลย์ ศังข ศิขี ศศิริคาม พิธิศพ ศกุณี มศุร ศถงค ศวา มฤค ทังศก ศาลา ศิลป เกศา ศีวิกา เกาไศย ศรุติ นิสา ศาฐัย วงศ ไศรตวร ไศล อดีไสย ไศยา เคียร กุเศศย ทิศา ศุข ศิษา ชลาไศรย ศรับท ศิขร ศาฎก ศศิธร ศคิ ศุกร ธนุศร ศรรพรี ศิตไพศาย ราสี สีล ศุลี อาศรม ปีศาจ โภศา ศัตรุ ศุทธ ศถงคาฎก ศิวา ศรีร์ ศรี ไพศาล ศีรุร์ ศรุทร์ ไศวาล ศุนัข ศถาคาล ศุภ ศุรรตมี ศบถ ศาบ ศาบาน ศรีเศรณี ศิมโสฬ ศากา อิศวร ศุกร อาศา ศต อัสวา ศาต ศุจิ อัสจรรย์ ไกศพ ศังกร ศรวณ ศรพ อุปศัลย์ นิสารณ ศางคี ศักติ โศณิต เศรณี ปลาตี กุศล อังศุ องศา เวศม ศรรกรร ศากย ปาศา ศิกย ศุนย ศรัท ทศน อัสน เศารี ศกฏ ศิฆร อาศร โศณททา วิศวมภร ศรีลา โศณกรรคศา ปัตถิม อาเวศน์ นาศ ประกาศ โลเกศ เวหาศ เกลศ ศุกระ เลศ ประลาศน์ นิเวศ ประเทศ ศาสตร เทศนา อากาศ นิกาศ องกาศ ศาคร ทศ ตรังศา คอ จากตัวอย่างข้างต้น จะเห็นได้ว่า คำเหล่านี้เป็นคำยืมภาษาสันสกฤต และสะกดตามอักษรวิเชียรแบบดั้งเดิม

ตัวอย่างคำที่ใช้ ษ บอ

อักษรนิติ ยกตัวอย่างคำที่บังคับให้ใช้ ตัว ษ บอ (เขียนเหมือน ตัว บอ มีขีดคั่น) ดังนี้ ฤษ ฤษิตร ปักษี กระทบตริย กฤษณ วิจิทิตษา เมษ มรรษ บุษบา ฤษี มาษก มหิษ

เภัชชยั ไปรยชย กัลมัษ อุกษภัทร์ มุขิก มัญจุษา พฤษภิ ตุชิตา มานุษยา การษาปน พฤษชี่
ทฤษณ ยักษินี พิชยี่ กรษก กฤษักรรรม์ พฤษก โษษถ ทรรษา ภษก พรฤษ เพษ ภษิต ภษษา
ภษาย บุษยา ภิษก ปาษาน วิไชย ดุษณี่ พิช อุษาบตี ลักษมี อภิลษา ฤษก โรษ บุษกร
อโกรษ กิล พิช โทษ โษษ โษษ โษษ มหิษี อิชิก กฤษ ภิชนา กิชม ปฤษภ กฤษ อภิชพ
พิฤษ หฤษิก นิษุหนั โษษก อักษรา วษม ไชยษฐา พฤษ อิชา บุฤษ ปารษณี่ เปฤษณ ยษฐี่
ปรเมษฐี่ อุษณิช อิชฎา วิทเวษ ตฤษณา กนิษฐา วิษณู กษม กษาร กษุท เกษมกาล กษิรา
บาน โภษย โภษม รักษา ปรัโทษ ทักษินา เขก อิชยา ภุชิชย บุษกถ ปรษจักษ นิษผล จักษ
พฤษกษล ปฤษย ทุษยา ทวิช ทเวษ ดษา ภิกษุ อษฎา อัสเยษณ โอภษ จากตัวอย่างข้างต้น
จะเห็นได้ว่า คำเหล่านี้เป็นคำยืมภาษาสันสกฤตที่สะกดตามอักษรวิธีแบบดั้งเดิม

ตัวอย่างคำที่ใช้ ส ลอ

อักษรนิตยคำตัวอย่างคำที่บังคับให้ใช้ ตัวอักษร ส ลอ (เขียนเหมือน ตัว ลอ มีขีด
คั่น) ดังนี้ เสวตร สวรรค์ สวามี สมุทร์ ทาสี สาร สาธุ สัมประทา สกนธ สนธยา โชตยสนา
สีดา วาสุกี รส สัตว สารถี โสม สวัสดิ์ มัดสยา สถาพร สุกฤติ ภาสกร สีทไกรสร ปราสาท
สังฆ สถาน สุภาพ สิทธิ สมภาร เสพย สาธารณ สมพัตสร สิมา สังหาร สุนคธ์ สภา ประสูตร
สมาคม สามัญ สงสาร สุริย สัตย์ สนาน สงเคราะห์ สังขาร อุตสาห พิสมัย พสุธา สวาปตัย
สหสนันย์ สระ โภสมุ สังขยา สมานิ สุธรรมา สมปติ อาสน สนิท เสนี เสวก สุวรรณ สัตร์
หัตถี อุตราชคค หงสา สนนเทท เสนหา สินธพ สงกา สรรเพชร พสดุ นมสการ สินธุ สวภาณู
มาสะ สุรา สมรรถ นาสิก สาโรษ สุบรรณ เสนา สรรพ สดุตี สุตร สมร สงคราม สวร สุนทร
สาหัส สังวร ดาบส สมรรค์ มานัส จะเห็นได้ว่า คำเหล่านี้เป็นคำยืมภาษาบาลีที่สะกดตาม
อักษรวิธีแบบดั้งเดิม

อักษรนิต ให้ข้อสังเกตเกี่ยวกับการใช้อักษร ศ ษ ส 3 ตัวนี้ โดยแต่งสรุปเป็นคำ
กลอนดังนี้

- 1) คำว่า คิช เศษ ศึกษา พิเศษ อาคิวิษ ศุฉิรั้ง ศุศุรศิริรชัง เศรษฐ วิศิษฐา
เศนาสน ศาสตา ศัสต ให้ใช้ ศอ คอ
- 2) คำว่า โษษท รากษส อิวาส ให้ใช้ ษอ บอ
- 3) คำว่า สงกาศ สงศัย สบัฏสุกษุม ให้ใช้ สอ ลอ

แต่อย่างไรก็ตาม อักษร 8 ตัวนี้ คือ ข ฎ ฐ ฌ ท ต ถ ป มีที่ใช้อยู่ในภาษาไทย
แต่คำที่ใช้อักษร 3 ตัวนี้ คือ จ ฉ ม ไม่พบว่าใช้บ่อยนักในภาษาไทย อย่างไรก็ตาม ผู้แต่ง

- 11) ถ้าจะเขียนคำที่เป็นสันสกฤตปนไทย ให้เขียนแบบที่สาม
- 12) ถ้าจะเขียนคำไทยแท้ไม่ปนภาษาอื่นให้เขียนแบบที่สี่
- 13) อักษร 8 ตัวคือ ก กา กิ กี่ กุ กู เก โกะ เหล่านี้เป็นอักษรในภาษาบาลีแท้
- 14) อักษร 18ตัวคือ ก กา กิ กี่ กุ กู กฤ กฤ กฏ กฏ กฏ กฏ เก ไก โกะ เกา กุ กี่ กั กะ เหล่านี้เป็นอักษรในภาษาสันสกฤตแท้
- 15) อักษร 22 ตัว คือ ก กา กิ กี่ กี่ กี่ กู กฤ กฤ กฏ กฏ กฏ กฏ เก แก ไก โก โกะ เกา กุ กี่ กั กะ เหล่านี้ เป็นอักษรไทยแท้ (Phra Amaraphirakkhit, 1942: 20)

ตัวสะกดในแม่ก

อักษรนิติกกล่าวถึงตัวสะกดในแม่กไว้ว่า แม่ก มีการแจกลูก ดังนี้ กก [กกก] กาก กิก กีก กัก กัก กุก กูก เกก แกก โกก กอก กวก เกียก เกือก เกิก [เกอก] จะเห็นได้ว่าการสะกดในแม่ ก มีการเขียนอยู่สองแบบ คือ //กั กั กก // และ //เกิ กั เกอก // ตัวสะกดทั้ง 5 ตัวนี้ คือ ข ช ค ฌ สามารถใช้แทนเสียง กอ ได้ แต่อย่างไรก็ตามในวรรณคดี ของผู้แต่งพบว่ามิที่ใช้มีอยู่แค่ 3 ตัว คือ ข ค ฌ ซึ่งคำเหล่านี้ ส่วนใหญ่จะเป็นคำไทยยืมจากบาลีและสันสกฤต ดังตัวอย่างต่อไปนี้

1) คำที่สะกดด้วย ก ได้แก่ ฤกษ์ พฤกษ์ ภักษ์ ปักข์ ปักข์ ศุกระปักข์ กาลปักข์ รักษ์ อารักข์ พัทธักข์ ปรปักข์ ปฏิปักข์ ประจักข์ วิโมกข์ วิโมกข์ ทิศาปาโมกข์ ศักดิ์ วิภักดิ์ ศากย โลภย ศุกร พากย

2) คำที่สะกดด้วย ข ได้แก่ สุข เลข นัข สุนัข มุข ตรีมุข จตุรมุข วิศาย ไพศาล ศิขรินทร์ สัข พิสีข

3) คำที่สะกดด้วย ค ได้แก่ นาค ราค โรค โภค บริโภค ภาค ภาคย์ บริจาค ปริตยาค ยุค กระลี่ยุค มฤค วิโยค พิโยค ประโยค สมโยค สังเวค วิภาค พิภาพ คัคณานต์ พัยคฆ อาโภค มัค วัค พัค สมัค สมรรค อุปศัค อุปสรรค อัคร์ ภวคร อัคนิ ยาค นัค วิหค บุนนาค

4) คำที่สะกดด้วย ฌอ ได้แก่ ภิฆเนศ เมฆ โฆฆ โฆฆ มาฆ มัฆวาน นิทาฆ

ตัวสะกดในแม่กง

อักษรนิติกล่าวถึงตัวสะกดในแม่กงไว้ว่า แม่กง แจกลูก ว่า กง กัง [กง] กาง กิง กิ่ง กิ่ง กุง กุง เกง แกง โกง กอง กวง เกียง เกียง เกิง [เกง] ในแม่กง มีการเขียนตัวสะกดสองแบบอยู่สี่ตัว คือ [กั้ก กับ กง] และ [เกิง กับ เกอง] ตัวสะกดในแม่กงที่เป็นตัวอื่นใช้แทนงอ นั้นไม่มี มีแต่ใช้ [อ] (พองตันท์) และ [ง] (นฤคหิต) ดังตัวอย่างคำที่สะกดด้วย งอ มีดังนี้ หิงค มหาหิงคุ ลึงค องค จัตุรงค์ เบญจางค อัษฎางค หงษ พงษ รพิพงษ สุริยวงษ สุริยพงษ หอยสังข พระสงฆ พระชงฆ สิงฆ สิงห ประสงค เวทางค์ สุรางค์ ภาวังค ดาวดิงษ์ ไตรตริงษ บัลลังก์

ตัวสะกดในแม่กด

อักษรนิติ กล่าวถึงตัวสะกดในแม่กดไว้ว่า แม่กด แจกลูกได้ว่า กด กัด [กดด] กาด กิด กิด กัด กุด กูด เกด แกด โกด กอด กวด เกียด เกียด เกิด [เกอด] ในแม่กด จะเห็นว่ามีการเขียนตัวสะกด สองแบบ สี่ตัว คือ [กั้ด กับ กดด] และ [เกิด กับ เกอด] มีตัวสะกด 17 ตัว คือ จ ฉ ช ซ ฌ ฎ ฏ ฐ ฑ ฒ ต ถ ฒ ศ ช ส สามารถใช้แทนเสียง ดอ ได้ แต่ในความเห็นผู้แต่งอักษรนิติพบว่าที่ใช้จริงอยู่ในภาษาไทยมีแค่ 16 ตัวเท่านั้น ได้แก่ ตัวสะกดเหล่านี้

1) คำที่สะกดด้วย จอ ได้แก่ เสด็จ สมเด็จ เบ็ญเสร็จ สิ้นเสร็จ สำเร็จ ตรวจตรา ตำรวจ บำเหน็จ รวงเร็ว เกียจคร้าน ฉกฉฉกรรจ์ อาจหาน ดุงดั่ง เดียดฉันท์ เหาะเห็จ เตรีงเตร์ อำนาจ พลีเพลิง ไสรจสรง มะตรูจ สิบเอ็จ ร้อยเอ็ด เขบ็จ เมด็จ ขวงแก้ว ขมวงเสม็จ บาจสาจ

2) คำที่สะกดด้วย ขอ ได้แก่ พรเพ็ช กฤษ คช

3) คำที่สะกดด้วย ฎอ ได้แก่ กฎ กำหนด

4) คำที่สะกดด้วย ฌอ ได้แก่ มาศ บำราศ คลาศคลา เริศร้าง ปูลาศ เลิศลัน เพรศ พริ้ง พิศตุ มอศม้วย ไพเพศ ฌนัศ พระประสาศ กลัศ เลมิศ กรวศ ลวศ เกบียศ ผลัศ รวศเรว วัศ วาศ กระจดาศ รังเกียศ สลัศ ผนวศ บวศ กระจทศ อังคาศ กระจจาศ น้ำลศ ขมศ พระกลศ ลศ ทัศทาน ฉลาศ ลวาศ ลวน ชวศ อาเภศ พยศ

5) คำที่สะกดด้วย ษอ ได้แก่ ดาษตา เตียรดาษ ประภาษ ภาษทอง

6) คำที่สะกดด้วย สอ ได้แก่ ตรีศ ดำหริศ จริศ จำหริศ อสุริศ คำเหล่านี้เป็นคำยืม

ภาษาเขมร

7) คำที่สะกดด้วย ตอ ได้แก่ หัตถี ช้าง นิตติ ตำรา พฤติ พรพฤติ เกียรติ สมบัติ
วิบัติ คำเหล่านี้เป็นคำยืมภาษาบาลี

8) คำที่สะกดด้วย จอ ได้แก่ ปิศาง สัจ โรง ไฟโรง นิจ อนิจ นิจ อจ กิจ พุจริต
ประจณณ วินิจฉัย ตังสิน ปังจสุ อัจจ กุกุกุ พจน มัจจราช ปังจัย เวจ มัจฉา

9) คำที่ตัวสะกดด้วย ฉอ ได้แก่ อฉ ฉฉ มฉ คฉ พินฉ ฉฉ

10) คำที่สะกดด้วย ซอ ได้แก่ ซัชวาลัย วาณิซ พาณิซ ภุซ ยัช ซัช สาโรซ บงกซ
ธัช ธวัซ รัช เกษัชย คซ นุซ อนุซ วัชชรินทร์ เพชรปานิ มาลาซ ปราโมซ โยชน ประโยชน
พีซ โอซ เพชร เพชบุรี ราชบุรี ราช พระยานคราช ราชยาน ภาษาชน อวิชา วิชา คิฉฉ

11) คำที่สะกดด้วย ฉอ ได้แก่ มฉ คิฉ ฉฉ

12) คำที่สะกดด้วย ฎอ ได้แก่ นางนาฎ พิฆาฎ อาฆาฎ เพฆฆาฎ ปรางฎ รกชฎ
มกฏ มงกฏ เขววงกฏ ไตรวงฎ สังสารวงฎ กุฎ โกฎิ ทักขินาฎ

13) คำที่สะกดด้วย ฐอ ได้แก่ ประเสริฐ อฐ อฐิ คหฐ พหิฐ โฆฐ พารมณ อฐบาน
ทรรฐ โอรฐ ทิฐิ

14) คำที่สะกดด้วย ซอ ได้แก่ ครุซ เกษซ กุซ โกรซ ทวิซ โขซ

15) คำที่สะกดด้วย ฉอ ได้แก่ พฉ พฉติ ประพฉติ พิพรฉฉ โปรฉ ฉปฉ อา
สาฉ

16) คำที่สะกดด้วย ตอ ได้แก่ ภูษิตร วิภูษิตร นิตย สัตย พัตร เขตร กระเกษตร
ยาตร เสวตร โคตรสถิตย รัตน บัตร สาตร มิตร ไสยสาตร สวดพระปริต อมฤตย โชติ
บรรพต มุตร บูษิตร ทิวงคต บพิตร ฉัตร บาตร นิบาต จิตร ไพจิตร พิจิตร วิจิตร วัตปฏิ
บัติ พรต มิตร ประจามิตร มาตร โคตรสูตรวินัย ภาษิตร สุภาษิตร นิमितร ชัตย กระบัตร
ชีวาตร ชีวิตรเนตร คาวุต คาพยุต โลहित โปรहितเกต เปรด อัดโนมัต ญาติ ขาติ เหตุ ธาตุ
เกตุ ฐมเกตุ อามัตย อาทิตย สัตว์ บุตร

17) คำที่สะกดด้วย ถอ ได้แก่ โอสถ ยารถ มโนรถ สบถนารถ อุโบสถโลกนารถ
คูล ปถ ทาง ชลถ สถลถ

18) คำที่สะกดด้วย ทอ ได้แก่ สุทธิ วิสุทธิ บริสุทธิ สิทธิ ประสิทธิ สำเรทธิ ยุทธ
สัพยยุทธ พุทธเจ้า อยุทธยา ประดิพัทธ โกมุท กมุท สีหนาท นฤนาท บันภุ วิทยา แพทย์
นิทรา ปรเภท พิณทาทย พระบาท อุบาทว์ พยาบาท ประมาท ปราสาท พิพาท วิวาท
บุทคล เวทอิทธิฤทธิ จัตบุท จัตบุท ชนบท โจทย โสท

19) คำที่สะกดด้วย ธอ ได้แก่ วิวิธ พิพิธ ไตรพิธ อาพาธ พยาธิ อารารณ ปลิโพธิ

มฤต สุเมธ พิรุช พิโรธ อนุโรธ โโพธิ อนุโพธิ อวโพธิ คูช เพชรราชูธ พุช โยธ

20) คำที่สะกดด้วย ศอ ได้แก่ เวหาค เทศ เทศนา นิเทศ อุเทศ ประกาศ นิกาศ สังกาศ ประภิกาศ นาศ วินาศ เกลศ เลศ กุเศศย์ ปลาศ ประลาศน์ บาศ เวศม์ นิเวศ ทัศน อศน์ อาเวศน์ โลเกศ ชาติเวศย์ เวศม์ เวศ เพศ เวศย โษทัศ

21) คำที่สะกดด้วย ซอ ได้แก่ ภูชิชย์ ทวิช ทเวช บุรุษ ภิชม ภิชน ทุษย ประโทษ ทุชน อธิยชน ภูษย โษษ อุโษษ อุษณิช โอภาษ โภษ เวษ เพษ อโกรษ มานุษย บุรุษย โปษ อภิลาช ไรษ โกรษ กลมัย กลุช กิล พฤษ ปิยุธ บุษบา บุษย บุษบก จตุษบถ ประภาษ ราษีเมษ ดัช บุษกล ประเสริฐ ยัษฏิ อัษฎาบท

22) คำที่สะกดด้วย สอ ได้แก่ โอรส เอารส รส ดาบส ทาส อาสน มาส สุนันส มานัส สมาส สาทส สหัส รหস্য หรัสว โกรลาส ทิโภกล เทวโลกย ทิฬส อติหาส หัสต พัสตุ ศัสต ปรัสนา รากษส อิษวาส อัชวาส พิษวาส

ตัวสะกดในแม่กน

อักษรณิดีกล่าวถึงตัวสะกดในแม่กนว่า แม่กน แจกลูก ดังนี้ กน กัน [กนน] กิน กีน กีน กุน กูน เกน แกน โจน กอน กร กวน เกียน [กียน] เกียน เกิน [เกอน] ในแม่กนนี้ มีการเขียนคำอยู่สองแบบ คือ [กัน กับ กนน][เกียน กับ กียน][กิน กับ เกอน] มี 5 ตัว คือ ญ ณ ร ล ฬ สามารถใช้แทนเสียง นอ ในแม่กนได้ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

1) คำที่สะกดด้วย ญอ ได้แก่ เจริญ จำเริญ ข่านาญ ขาญไชย เชิญ อัญเชิญ วันเพ็ญ บำเพ็ญ ผลาญ ครวญ นงคราญ ผจญลาญ สามาญ กองกุญ สำราญ บาญชีย์ บำนาญ ประมวล เผอญ ลำเคญ ชมัญ เขมัญ เขอญ มเริญ กระจาญ สกุด ปีกุญ อัญขยม สรเสริญ เทิญ ชมัญ เขิญ

2) คำที่สะกดด้วย รอ ได้แก่ เจริ ดำเนียร เจริจา จรรจา จำนรรจา ทหาร ช้างสาร สาร จำนีयर เจริจรจะสิ้น เจริรบต เจริรดาช สมควร รันจวร ยวรใจ เจริยอ หกเทียร ทวรหัน กำจร ตระการ งาม ประยुर

3) คำที่สะกดด้วย ลอ ได้แก่ ตำบล ยุบล ทำนูล แบทูล เพทูล กราบทูล บันทูล สำคัล โรงคัล เคียมคัล บังคมคัล ควาลข้าง ทราบทรำล โคลไม้ ด้ล โกลล งดล ยล กล ตำกล โหยหล สร้อยสรล สรวลสรล นางนงพาล ท่างล ขวลขวย อลเวง สร้อยสรล กระสล ฉวัด เฉวิล ทนาล ขนาลชื่อ ตีเตียล จะเห็นได้ว่า คำส่วนเหล่านี้ ส่วนใหญ่จะเป็นคำไทยที่ปนเขมร

4) คำที่สะกดด้วย นอ ได้แก่ มหันตอนันต์ สามนต์ ทนต์ นิมนต์ นิพนธ์ ประพันธ์ สุนัข พันธุ์ จันทน์ จันทร อินทร์ มนตร์ ไพชยนต์ สงกรานต์ บุญย์ นรินทร์ ข้อสังเกต คือ คำเหล่านี้เป็นคำใช้ในภาษาบาลี

5) คำที่สะกดด้วย ญอ ได้แก่ หิรัญ กาญจน์ กุญชร บัญชร สัจจร สามัญ อัญชลี ัญญ เข้าเปลือก ัญญ ยัญ รามัญ เบญจ สรพัญญู สุนญ อภิญญา บุญญ สัญญา ปัญญา กุญแจ โภญจ วัญญา

6) คำที่สะกดด้วย ฌอ ได้แก่ ทารุณ วรุณ พรุณ มณเฑียร วนสันต์ โบราณ เภาราณ บูราณ เกาทัณฑ์ ทัณท ญาณ วิญาณ อรุณ เอรಾವัน วัณโรค คุณ พิณ กุกกุฏกัณห์ รณ เสาโตรณ บัณญัติย์ มณฑตบ กามคุณ ทักซิณ สกุน วารณ ประมาณ

7) คำที่สะกดด้วย รอ ได้แก่ ภูธร ภูตากร พระยา ทิวากร ทิพากร ทินกร ศศิธร สังวร สงวน อภรณ์ อนุสรณ์ นิวรณ์ อวาร พานร วานร อมร สมร ถาวร สถาพร นคร อุทร อุทธรณ์ อับษร โดมร ภมร มาตร บิตร อัมพร อนาทร

8) คำที่สะกดด้วย ลอ ได้แก่ วิกล พิกล ยุคล สกล สากล ชล อสุชล วิมล พิมล นฤมล กุณพล มณฑล สดล ผล พล กระมล กุศล อุกศล ตลตรี ภูวดล น กัลป์ จาบัลย์ โศกศัลย์

9) คำที่สะกดด้วย หอ ได้แก่ วาฬ พาฬ วาฬ จักกวาฬ จักกพาฬ ปพาฬ กาฬ ทมิฬ เขฬ สิงฬ โลฬ

ตัวสะกดในแม่กบ

อักษรนิติกว่าถึง ตัวสะกดในแม่กบว่ามี 6 ตัว ได้แก่ ป ผ ฝ พ ฟ ภ ซึ่งสามารถใช้แทนเสียง บ แต่ในทรรคนะผู้แต่งอักษรนิติ เห็นว่าที่ปรากฏกว่าใช้จริงมีใช้อยู่แค่ 4 ตัว ดังตัวอย่างต่อไปนี้

- 1) คำที่สะกดด้วย บอ ได้แก่ ศับท บุบผ สัปต
- 2) คำที่สะกดด้วย ปอ ได้แก่ พิลาป ศาป การษาปณ์ บาป อภัยศ อภัยปกิจริยา วิกัปกัปกัลป กัสสป กัษยป ทวีป ประทีป สฤป กูป โภป สังเขป สยบ โคป สัมผัสลาป
- 3) คำที่สะกดด้วย ผอ ได้แก่ โศผ กัผ ศิผ ทวีรผ
- 4) คำที่สะกดด้วย หอ ได้แก่ ภพ พิภพ สมภพ สภพ สุภพ อภัพ ภัพ ลัพภ์ นพ ศพ คนธัพ ไกรศพ วาสพ ทานพ ซีณาสพ สัพพ ทรัพย์ มานพ โมโรษพ ปرارพภ์ สินธพ ฯ
- 5) คำที่สะกดด้วย ภอ ได้แก่ นภ โขภ ศุภ อศุภ อุศุภ พฤษภ ปฤษภ โลกภ ลภภ

ผู้แต่งอักษรนิติให้ข้อสังเกตเกี่ยวกับ อักษรที่ตัวสะกด 5 ตัวนี้ คือ ซ ค ฌ ฝ พ ไว้ว่า ใช้สะกดคำในภาษาอื่น และในคำยืมภาษาบาลีคำที่สะกดด้วยอักษร ฎ ฏ ป สามารถสะกดด้วยอักษร ฏ ฏ ป หรืออักษร ฎ ฏ ป แทนก็ได้ ผู้แต่งสรุปว่าแต่ในคำไทยแท้ คำที่อยู่ในแม่ กก จะสะกดด้วย กอ คำที่สะกดในแม่ กค จะสะกดด้วย ดอ คำที่สะกดในแม่ กน จะสะกดด้วย นอ คำที่สะกดในแม่ กบ จะสะกดด้วย บอ

ตัวสะกดในแม่ กม

อักษรนิติ ได้กล่าวถึงตัวสะกดในแม่ กม แจกลูก ดังนี้ กม กัม กาม กิม กีม กิม กิม กุม กุม เกม แกม โกรม กอม กวม เกียม เกียม เกม ไม่มีอักษรอื่นที่จะใช้แทนเสียง มอ จึงใช้แค่ตัว มอ เท่านั้น เช่นคำว่า พิมพ์ ถัมภ์ สดมภ์ อุปลัมภ์ อุปสดมภ์ จตุสดมภ์ ประโลมภ์ กุมภ์ พราหมณ์ อารมภ์ อภิรมย์ นำสังเกตว่า คำเหล่านี้จะปรากฏในคำยืมบาลี ที่ใช้ในภาษาไทย ตัวสะกดในแม่ เกย

อักษรนิติกล่าวถึง ตัวสะกดในแม่ เกย ซึ่งแจกลูกว่า เกอย กาย กาว กิว กิว กีย กีย กุย กุย เกว แกว โภย กอย กวย เกียว เกียว เกีย เกีย เกือ เกือ เกอ เกอ กัว กัว เกะ เกะ โกะ เกะ [กอะ] กุ กรรม กอ กัย กือ คำเหล่านี้มีใช้ในภาษาไทย คำที่แจกลูกเป็น เกอย กาย กาว กีย กีย กิว กิว กวย เกย แกย โกว กอว กว ยิว เกียว เกียว เกียว เกือ เกือ เกอ เกอ กัว กัว เกะ เกะ โกะ เกะ กุ กรรม กอ กัย กือ เหล่านี้ ใช้ในภาษาอื่น (Phra Amaraphirakkhit, 1942: 21-35)

คำพ้องเสียง

อักษรนิติ ยกตัวอย่างของคำที่มีเสียงพ้องกันแต่เขียนต่างกันดังต่อไปนี้ ขร (แขง) ฆร (เรื่อน) / ขล (ลานเข้า) คล (คอ) / ฉายา (เงา) ชายา (เมีย) / ทารา (เมีย) ธารา (ท่อน้ำ) / ประทาน (ให้) ประธาน (เป็นใหญ่) / อาหาร (ถือเอา) อาธาน (ตั้งไว้) / ทาดา (ผู้ใหญ่) ธาดา (ผู้ทรงไว้) / ทุด (ผู้นำข่าว) ฐุด (ผู้ขจัด) / พร (ประเสริฐ) ภร (เลี้ยง) / พาร (หน) ภาร (ของหนัก) / พิท เพท (ความรู้) ภิท เกท (แตก) / เพรี ไพรี (ศัตรู) เกรี ไกรี (กลอง) / ญาณ (มรรคญาณ) ยาน (เครื่องขี่) จะเห็นได้ว่า คำเหล่านี้เป็นคำยืมบาลีสันสกฤต

คำพ้องความหมาย

อักษรนิติ กล่าวถึงคำที่มีความหมายพ้องกันแต่เขียนต่างกัน ดังตัวอย่างต่อไปนี้
 กกฏ กรกฏ (ปู)//ทุกกฎ ทุขกถต (ทำชั่ว)//สุกติ สุกถติ (ทำดี) //กิส กฤษ (ผอม) //ปกติ
 พรกฤติ (ธรรมดา)//คะหะ เคะระห์ (สิ่งไม่ดี)//วิคหะ พิคะระห์ (แยกแยะ)//สังคห สังคะระห์
 (รวบรวม) //เคห คฤห (เรือน) //สีฆ สีฆร์(เร็ว) //พยัคฆ์ พัยฆร์ (เสือ) //นิจจ์ นิตย (ตลอด
 เวลา) //อาทิจจ์ อาทิตย(ดวงตะวัน) // มัจจุ มถตุย (ความตาย) // มัจฉา มัตสยา (ปลา)//
 ปัจฉิม ประศิม (ทิศเบื้องหลัง) // ปัจจุส ปรตยุษ (ใกล้รุ่ง)// วิจิจจณา วิจิจิตษา (ลั้งเล) //
 มิจฉา มิถยา (เปล้า) // ฉพ ศพ(คนตาย) // ชร ชวร (น้ำ)//มัจฉิม มธยม(กลาง) // สัจฉมา
 สนธยา (คำ) //สัจฉมาย สาธยาย (ท่องบ่น) จะเห็นได้ว่า จากตัวอย่างข้างต้น คำเหล่านี้จะ
 เป็นคำบาลีกับสันสกฤตที่เป็นปฏิภาคกัน (Phra Amaraphirakkhit, 1942: 37-38)

การจำแนกชนิดของคำ

อักษรนิติ ได้แบ่งชนิดของคำ ออกเป็น 6 ชนิดได้แก่ นามศัพท์ คุณศัพท์ กริยา
 ศัพท์ สังขยาศัพท์ สรรพนามศัพท์ และนิบาตศัพท์น่าจะเห็นว่า ชนิดของคำทั้ง 6 ชนิดนี้
 ผู้แต่งอักษรนิติ ได้ดำเนินการตามการนำเสนอเนื้อหาในจินตามณี ฉบับรวมใหญ่ ซึ่งส่วนใหญ่
 เป็นคำที่ยืมบาลีสันสกฤตที่ใช้เป็นโวพจน์กับการนำเสนอเนื้อหาเป็นไปตามที่แบบกำหนดไว้
 ในพจนานุกรมบาลี เช่น อภิธานป์ทีปิกา และพจนานุกรมสันสกฤต เช่น อมรโกษ อักษร
 นิติได้แบ่งค่านาม ออกเป็น 68 หมวด ตัวอย่างเช่น

ค่านาม ได้แก่ สัพพัญญู พระสุคต มารชิต โลกชิต มุนินทร ตถาคต ทศพลญาณ
 ชินนทร ชินนราช ชินนศรี ที่เป็นชื่อพระพุทธเจ้า

คำคุณ ได้แก่ โสภณ เสวภาค โคภา ศุภ สุนทร โอฟาร อุดม ประเสริฐ บวร บรม
 วร ประณีต วิศิษฐ์ อุกฤษณ์ พงา ลามก หิน สุข มหันท มหา มหิมา ไพบูลย์ ไพศาล สุขุม
 นิล ปรีต โอพาต ธวัล ศุกร กาฬ กฤษณ รัตตโลहित พิจิตร วิจิตร ที่รฆ อายต หรสว

คำกริยา ได้แก่ คมณา ยาดรา จร สัจจร นิสังขนา นิปชชนา คัยนา ไศยาสน์ ผทม
 ประภูษฐาน วันทน นมัสการ อภิวาทน ทศนา ยล ศวนา ยาจน อายาจน โภมนา สโตมนา
 ปลังสม วัฒนา มา ถึง อยู่ กิน เข้า ออก

คำสังขยา ได้แก่ เอก ทวิ โท ตริ ไตร จัต จัตว ปัญจ เบญจ ฉ สัตตะ สัปต อัฐ นว
 เนาว ทศ เอกาทศ เอกรศ ทวาทศ พารศ เตรศ จุทศ จตุทศ ปรณรศ โสฬศ โสทศ สตตรศ

ศต สหัส ทศหัส หนุต สตสหัส สักข โภฏี อสงไชย ปรณม ทุติย ตติย จตุถ ปัญจม ชฎู สุขตม
อษฎุม นพม ทคม

คำสรรพนาม ได้แก่ บรรพ ทักซิณ ปรีศจิม อุดร สรรพ ไต อันใด นั้น นี้ อันนี้ โนน
นี้ อื่น ไหน อะไร เท่าไร

คำนิบาต ได้แก่ ดุจ ดัง เฉก เล่ห์ คือ กล ประหนึ่ง เหมือน ท่อน บ่ไป ไม่ อย่า เฮ
ฮา แฮ แลนา ไอ้อะโห เนาะ หนา สิ ยี้ หรือ หรือว่า และ แล อุเม่ ออ อ้า อือ เอ่อ แล้ แต้
เทียว ไชรั ฯ

ผู้แต่งอักษรนิติให้ข้อสังเกตว่า คำทั้ง 6 ชนิดนี้ จะมีอยู่ในทุกภาษา อย่างไรก็ตาม
ในบางภาษายังพบว่า ชนิดของคำมี 7 ชนิด โดยรวมเอาคำอุปสรรค หรือ อุปสรรคศัพท์
เข้าไปด้วย แต่ผู้แต่งอักษรนิติเห็นว่า คำชนิดที่ 7 นี้ ไม่มี ในภาษาไทยมีแต่คำที่เป็นเสียงเอก
และเสียงโท ทำหน้าที่เหมือนอย่างอุปสรรค (Phra Amaraphirakkhit, 1942: 39-48)

คำที่มีความหมายหลายอย่าง

อักษรนิติ กล่าวถึงคำไวพจน์ ที่มีความหมายหลายอย่าง มีทั้งคำที่นำมาจากภาษา
บาลีสันและเป็นคำไทยปนกับภาษาอื่นก็มีตัวอย่างเช่น

- 1) คำว่า บท หมายถึง ส่วน /เท้า /คำ /พระนฤพาน /กลอน
- 2) คำว่า บาท หมายถึง เท้า /เงินบาท /บาทในคาถา
- 3) คำว่า ปักษ หมายถึง ปีก/ ส่วน/ พวกพ้อง
- 4) คำว่า สาร หมายถึง แก่น /หนังสือ/ ช้าง
- 5) คำว่า ดล หมายถึง พื้น /มนตร์
- 6) คำว่า กล หมายถึง เสี้ยว/ เหมือน/ เล่ห์ลวง
- 7) คำว่า สัง หมายถึง ทำ/ แต่ง /สร้าง /ปิด /ที่อยู่รก
- 8) คำว่า แรม หมายถึง เตือนมีด /มัดแช่/ ค้าง
- 9) คำว่า ท้าว หมายถึง ตื่น /เจ้านาย/ อิง /กราน
- 10) คำว่า สิน หมายถึง ตัดให้ขาด/ ข้าวของ/เงินทอง

คำที่ใช้ในกวีโวหาร

อักษรนิติมีการกล่าวถึง คำที่ปรากฏการใช้ในโคลง ฉันท์ กาพย์กลอน ที่ใช้เป็นกวี

สระ 6 ตัวนี้ คือ อะ อา อุ อู โอ เอา เวลาอ่าน ให้อ่านออกเสียงเหมือนตัวอักษร วอ ได้ ในขณะเดียวกัน ตัวอักษร วอ ก็ให้ออกเสียงเหมือนสระ 6 ตัวนี้ได้ ในทำนองเดียวกัน สระ 6 ตัวนี้ คือ อี อี เอ โอ ไอ ให้ออกเสียงเหมือนกับตัวอักษร ยอ ได้ ในทำนองเดียวกัน ตัวอักษร ยอ ก็ออกเสียงเหมือนกับสระ 6 ตัวนี้ได้

ตัวอักษร ยอ ที่เขียนในคำว่า // กี่เ ย น์ // กี่เ ย ว์ // จะอ่านเป็น อี หรือ เอ ไอ หรือ ไอ ก็ได้ แต่อาจจะเขียนยาก จึงใช้ตัวย่อแทน

คำที่ประสมพยัญชนะ 2 ตัว สระ 1 หรือ 2 ตัว ได้แก่ คำว่า // กัณ // กัวย์ // เวลาอ่านจะอ่านเป็น เสียง กวน กวย เพราะเขียนอย่างนี้แยกดังนี้ // โ ก า น // โ ก า ย // กุ า น // กุ า ย // เพื่ออธิบายวิธีการประสมอักษรดังกล่าว ผู้แต่งได้อธิบายว่าเพิ่มเติม ในตัวอย่างต่อไปนี้ บรรทัดที่ 2 ให้อ่านเหมือนบรรทัดที่ 1 ส่วนบรรทัดที่ 3 ให้อ่านเหมือนที่เขียนแยกกัน ดังนี้

ตัวอย่างที่ 1

- 1) กอน // กวน // เกียน // เกียน // เกือน // เกิน //
- 2) โ กาน // กุ า น // แกิน // กียน // เกือน // เกอน //
- 3) ก โ ำ น์ // กุ ำ น์ // กี่แ ญ์ // กี่แ ญ์ // กี่เ อน // กอ เ น //

ตัวอย่างที่ 2

- 1) กิว // กิว // กีย // กีย // เกว // แกว // กอย // กวย //
- 2) กิุ // กิุ // เกี // เกี // เกู // แกู // โ ก า ย // กุ า ย //
- 3) กิว // กิว // กี่เ // กี่เ // กเู // กแู // กโ ำ ย์ // กุ ำ ย์ //

ตัวอย่างที่ 3

- 1) เกียว // เกีย // เกียะ // เกือ // เกือะ // กัว // กัวะ // เกาะ //
- 2) แก้ว // گیا // گیاะ // กิุอ // กิุเ อะ // กูว // กูวะ // กอะ //
- 3) กี่แ ว์ // กี่เ ำ // กี่เ ำะ // กิุเ อ // กิุเ อะ // กุว // กุวะ // ก

อะ //

ผู้แต่งอักษรนิติ ให้ข้อสังเกตว่า ตัวสะกดควรจะใส่เครื่องหมาย ทัณฑฆาตทั้งหมด เพราะตามหลักภาษาสันสกฤต ถ้าพยัญชนะไม่มีสระอาศัยก็ไม่จัดเป็นอักษร ดังนั้น คำว่า // กร // จึงควรอ่านว่า // กอน // เพราะใช้ตัว ร สะกด ถ้าใช้ตัวอื่นสะกดก็จะไม่อ่านเช่นนั้น ที่ท่านเขียนไว้ 3 แถว ก็เพื่อจะให้เห็นว่าอ่านอย่างไร (Phra Amaraphirakkhit, 1942: 50-52)

อักษรเลข

อักษรนิติ กล่าวถึงอักษรเลข ซึ่งเป็นหนึ่งใน *กลอักษร* เป็นที่นิยมใช้กันในแบบเรียนโบราณของไทยที่แต่งในสมัยกรุงศรีอยุธยาจนถึงสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นผู้แต่งอักษรนิติ ก็ยังคงรักษานบนิยามอันนี้ไว้เหมือนเดิมอักษรนิติ กล่าวถึงอักษรเลขไว้ดังนี้

- เลข 1 แทน สระอุ
- เลข 2 แทน สระอู
- เลข 3 แทน สระเอ
- เลข 3 สองตัว แทนสระ แอ
- เลข 4 แทน ไม้เอก
- เลข 5 แทน ไม้หันอากาศ
- เลข 6 แทน สระไอ
- เลข 7 แทน สระอิ
- เลข 8 แทน สระโอ
- เลข 9 แทน สระ อา

อักษรนิติอธิบายหลักการข้างต้นโดยโคลงมาเป็นตัวอย่างของการใช้อักษรเลข ดังต่อไปนี้

นอกจากนี้แล้ว อักษรนิติ ยังได้กล่าวถึงการใช้อักษรแทนตัวเลขไว้ดังนี้

7 7	5 7	
3สยสนสงวนศกต์6ัว		วงศหงส์
7 5 7		7
3สยศกต์สี่ปรสงค์		สงร์
2		2
7		5 7
3สยร์3รงค์9รง		สทยอย9 3สยน9
2		
7 5 7		7
3สยสทยอย93สยสี่		ช่พม้วยมรณ9
2		

โคลง 1 บทข้างต้นสามารถถอดรหัสได้ดังนี้

เสียดินสงวนศักดิ์ไว้	วงศ์หงส์
เสียดศักดิ์ผู้ประสงค์	สิ่งรู้
เสียดรู้เร่งดำรง	สัตย์อย่าเสียนา
เสียดสัตย์อย่าเสียดผู้	ชีพม้วยมรณา

นอกจากนี้แล้ว อักษรนิติ ยังได้กล่าวถึงการใช้อักษรแทนตัวเลขไว้ดังนี้

ตัวอักษร	ชื่อเรียก	แทนตัวเลข
ก ข ค ฅ ง จ ฉ ช ฌ // ฎ ฐ ฑ ฒ ณ ต ถ ท ธ // ย ร ล ว ส ห พ	นพสังขยา	เลข 9
ป ผ พ ภ ม	เบญจสังขยา	เลข 5
อ อา อี อี อู อุ เอ โอ ญ น	ศูนย์	เลข 0

อักษรนิติยกตัวอย่างของการใช้กลอักษรดังกล่าวข้างต้น ไว้ดังนี้

[อายุ ประมาณ ก ญ น (100) ปีเป็น ค อ อา (300) ฤดูเป็น ก ข ญ น (1200) เดือน เป็น ฐ ฒ อี อี (2400) กิ่งเดือนเป็น ล ห อ อุ เอ (36000) ราตรีเป็น ฉ ช ญ น โอ (72000) ภัทรเวลา อธิกมาส อธิกวาร ปักษยวัน ปักษชาติ ไม่คิด คิดแต่ 30 วัน เป็นเดือน 12 เดือน เป็น ปี เท่านั้น] (Phra Amaraphirakkhit, 1942: 53-55)

สรุป

อักษรนิติ เป็นแบบเรียนภาษาไทยที่แต่งขึ้นเพื่อสนองความต้องการของผู้เรียนในวงแคบใช้ศึกษาในวงการศาสนาที่ผู้เรียนส่วนใหญ่จะเป็นบรรพชิตและฆราวาสบางกลุ่ม จึงไม่เป็นที่แพร่หลายในวงกว้าง ซึ่งน้อยคนจะรู้จัก อักษรนิติ แต่งโดยพระอมราภิรักขิต นักปราชญ์ทางพุทธศาสนาในสมัยรัชกาลที่ 4 ผู้แต่งได้เรียบเรียงเนื้อหาและวิธีการนำเสนอตามแบบฉบับของจินตามณี เนื้อหาที่นำเสนอในแบบเรียนเป็นเนื้อหาที่สรุปย่อจากจินตามณี เพื่อให้อ่านง่ายแก่การจดจำ ได้แก่ การจำแนกอักษร การจำแนกพยัญชนะ สระ การจำแนกอักษรตามเสียงกลางเสียงสูง เครื่องหมายที่ใช้กับอักษรและวิธีการใช้ การผันอักษรกลางและอักษรสูง การผันคำตาย การผันอักษร ห นำ และ อักษรควบ ลักษณะคำตาย คำที่ผันด้วยไม้ตรีจัตวา การใช้ อักษร 3 ตัว คือ ศ ช ส อักษรที่ใช้ในภาษาต่างๆ ตัวสะกดในแม่ กก กก กต กน กบ กม และตัวอักษรที่ใช้แทน ชนิดของคำ 6 ชนิด คำหลายความหมาย คำพ้อง

เสียง คำพ้องความหมาย การวางตำแหน่งพยัญชนะสระ และประสมอักษร อักษรแทนตัวเลข และตัวเลขแทนอักษร

References

- Laosunthon, N.(2009). **Watthana kan baep rian thai.** (In Thai) [Changes in Thai readers]. Bangkok: Laikham.
- Phra Amaraphirakkhit. (1963). **Aksonnit [A Rule of Letter] in Prathom ko ka prathom ko ka hat an pathom mala aksonnit.** (In Thai) [A Text of Prathom Ko Ka, Prathom Ko Ka Reading, Prathommala, and Aksonnit]. Bangkok: Sinlapabannakhan.
- Phra Amaraphirakkhit. (1942). **Aksonnit.** (In Thai) [A Rule of Letter]. Bangkok: Fine Arts Department
- Phra Amaraphirakkhit. (1965). **Bupphaphasikkhawanna.** (In Thai) [An Exposition on Primary Discipline]. Bangkok: Phrachan.
- Phra Amaraphirakkhit. (1968). **Padontham.** (In Thai) [A Proverb]. Bangkok: Mahamakut Buddhist University Press.
- Phra Amaraphirakkhit. (1973). **Aksonnit.** (In Thai) [A Rule of letter], in Prachum phraratchaniphon nai ratchakanthisi lae nippon khong phra amaraphirakkhit (In Thai) [A collection of works of the King Rama IV and works of Phra Amaraphirakkhit]. Bangkok: Watboromniwat.
- Phra Horathibodi. (2018). **Jindamani.** (In Thai) [A Magic Gem]. Bangkok: Fine Arts Department.